

KUBAD-ABAD SARAYI 2011 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

RAPORU

Prof.Dr. Rüçhan Arık

Konya ili Beyşehir ilçesinde bulunan Kubad-Abad Saray Külliyesi'ndeki kazı ve onarım çalışmaları bu yıl 14 Haziran-20 Temmuz 2011 tarihleri arasında sürdürülmüştür. Çalışmalar, Prof.Dr.M.Oluş ARIK, Prof.Dr.A.Osman UYSAL, Yard.Doç.Dr.Derya YALÇIKLI, Yard.Doç.Dr Alptekin Yavaş, Yard.Doç.Dr.Dr.Mesut DÜNDAR, Araş.Gör.Yusuf ACIOĞLU, Arş.Gör. Oğuz KOÇYİĞİT, Araş.Gör. H.Telli'den müteşekkil öğretim elemanları ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sanat Tarihi ve Arkeoloji Bölümünden bir grup öğrenciyle gerçekleştirilmiştir.

Bu yılki çalışmalar üç farklı alanda gerçekleştirilmiştir. Bunun ilki daha önceki yıllarda kazısına başlanan, Büyük ve Küçük saraylar arasındaki II.Avlu şeklinde isimlendirdiğimiz alandır. Kazıların yapıldığı ikinci bölge ise I.Avlu adını verdiğimiz alanın ortalarında, Küçük Saray'ın batısındaki iki mekânlı dikdörtgen yapının çevresidir. Bu yıl kazı çalışmaları gerçekleştirilen son kazı alanı Hamamlı Konut ve Dikdörtgen Bina arasında bulunan bölgedir.

Hamamlı Konut'un güneyindeki çalışmalar, LXIII-N, LXIII-O, LXIII-P, LXII-O, LXII-P ve LXI-O, LXIV-N, LXIV-O, LXII-P, LXIII-R plan karelerinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu alan 2007 yılında kazısı tamamlanan Dikdörtgen Bina ile geçen yıl sonlanan çalışmalarla ortaya çıkan Hamamlı Konut arasında yer alır. Buranın doğudan batıya doğru meyilli ve kayalık bir arazi yapısı vardır. Alanın en üst noktasındaki LXIII-N açmasında başlanan çalışmalarda bazıları toprak seviyesinin hemen altında yer alan yerli kayalara rastlanmıştır. Kazı öncesi, Hamamlı konutun doğu bölümünü sınırlayan duvarın güneye doğru devam edip söz konusu alana uzanacağına dair bir öngörümüz olmamasına karşın, duvarın LXII-O LXI-O açmalarında güneye doğru devam ettiği tespit edildi. Bu duvarın LXIII-O açmasında çok da düzgün olmayan bir şekilde batıya doğru kırıldığı, kırılma yaptıktan sonraki bölümünün ise hem kalınlık hem de duvar yapısı itibarıyla farklılık arz ettiği dikkati çekmiştir. Moloz taşı ve 125 cm kalınlığındaki bu duvar batıya doğru 470 cm devam ettikten sonra kuzeybatı-güneydoğu yönlü toprak harçlı ortalama 75cm kalınlığındaki bir duvarla kesilmektedir. İki duvarın bitişme yerlerindeki izlerine göre organik biçimde bağlandıkları

görülmüştür. Diğerine göre daha ensiz ve düzensiz duvarın, güneyde 272cm kısmının batıya doğru kaymış olmasına karşın Dikdörtgen Binaya kadar uzandığı görülmüştür. Bu duvarın kuzeydeki kısmının ise bir miktar aynı doğrultuda devam ettikten sonra düzgün bir kırılma ile batıya doğru devam ettiği ve Dikdörtgen Bina ile Hamamlı Konut binalarını batı yönde sınırlayan sura bağlandığı anlaşılmıştır. Bu alandaki çalışmalar sırasında, farklı seviyelerde başka toprak harçlı duvar kütleleri de tespit edilmiştir. İlk kez hamamlı konutu doğudan sınırlayan duvara diyagonal bir şekilde bitişen parçasını LXII-O açmasında tespit ettiğimiz duvarın diğer bölümleri kazının ilerleyen safhalarında kopuk kopuk olsa da güneyde Dikdörtgen Binanın kuzey cephesine, batıda ise bu binayla Hamamlı Konutu birbirine bağlayan sura bitişmiş vaziyette karşımıza çıkmış, böylece asli halinde büyükçe dikdörtgen bir alanı sınırladığı anlaşılmıştır. Kireç harcı kullanılmadan moloz taşlarla, genelde tek sıra halinde düzenlenmiş bu duvarın dolgusu içinde tuğla ve künk kırıklarının da bulunduğu görülmüştür. LXIV-O açmasında -786 cm kodunda karşımıza çıkan tuğla ocak bu alandaki çalışmalarımızın dikkat çekici bulgularından biridir. 124-120 cm ölçülerindeki ocak 22x22'lik tuğlalardan teşkil edilmiştir. Selçuklu dönemine ait tuğlalardan teşkil edilmiş ocağın bulunduğu kot ait olduğu dönemin çok daha geç tarihli olduğunu ortaya koymaktadır. Ocağın seviyesi ve formu önceki yıllarda Hamamlı Konut ve Dikdörtgen Binada karşılaştığımız benzeri geç dönem kalıntılarını akla getirmektedir. Bu ocağın yaklaşık 50 cm altında geç Roma dönemine ait bir seramiğin ele geçmiş olması bu alanın stratigrafisi hakkında fikir verici bir bulgu olmuştur. Gerçekten de alanın tamamında, yakın tarihlerde burada gerçekleştirilmiş zirai faaliyetlerin de tesiriyle teşekkül etmiş oldukça karışmış bir toprak tabakasıyla karşılaşmıştır. Bu alanda geçmiş yıllarda gerçekleştirilen Hamamlı Konut ve Dikdörtgen Bina kazılarında da buna benzer bir toprak tabakasıyla karşılaşılmıştı. Bu nedenle buluntuların ve mimari bulguların kültür tabakalaşmasına yönelik sağlıklı değerlendirmeler yapılması mümkün olamamıştır. Buna karşın başta duvarların inşasında kullanılan Selçuklu dönemine ait tuğla ve künk parçaları ve özellikle LXII-P açmasında alanı doldurmak için yapıldığı anlaşılan birçoğu tam vaziyetteki 22x22x5,5 cm.lik tuğlalar, yanı sıra seviye farklılıkları söz konusu duvarların inşa tarihinin Selçuklu döneminden sonraki bir döneme ait olduğunu ortaya koymuştur. Bu alandaki çalışmaların aydınlattığı batı suru sadece Hamamlı Konut ile Dikdörtgen Binayı birbirine bağlamakla kalmıyor, saray külliyesinin batı surlarının kazılarak ortaya çıkarılmış yegâne bölümünü teşkil ediyordu. Bu enli surun kazıları, inşa tekniği açısından Dikdörtgen Bina ve sarayın girişi olabilecek açıklığın duvarlarından çok farklı olduğunu, altta yerli kayaların üzerinde yükselen duvarın sadece tek tarafının kısmen kireç harçlı inşa edildiğini, büyük bölümünün moloz döküntü, tuğla, kiremit, künk

parçalarıyla doldurulduğunu göstermiştir. Hamamlı konutun külhanını dışardan bırakarak devam eden bu surun da sonraki dönemin eklemelerinden olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bu alanda ele geçen buluntular oldukça çeşitlilik gösterse de -yukarıda belirtildiği gibi- stratigrafinin bozukluğu, mimariyle birlikte anlamlı sonuçlara ulaşmamıza izin vermemektedir. Kubad-Abad gibi çok zengin buluntu repertuarına sahip bir kazıda bile çok az sayıda ele geçen seladonun göçük içinde bulunması bu alandaki durumu izah eden bir veridir. Yine geç Roma dönemine ait bir seramik 26x26x6cm.lik bir tuğlanın hemen yanı başında ele geçmiştir. Bu alanda bulunan on sikkenin dokuzu iyi durumdadır, ancak bulunuş düzenleri mimariye fikir verebilecek mahiyette değildir. Hamamlı konutta çok sık karşılaşılan okuçlarının (temren) iyi durumda dört yeni örneği bu bölümde bulunmuş, bunun dışında cam kadeh parçaları ve prehistorik döneme ait sırsız seramik parçalar diğer buluntulardan bazılarıdır. Dört sır bulaşmış taş, başlangıçta bizi farklı düşüncelere sevk eden ancak stratigrafinin mahiyeti sebebiyle üretim kaynaklı bu düşüncelerimizden vazgeçmek zorunda kaldığımız buluntulardır. LXIII-O açmasının ocağın bulunduğu alanın yakınlarında ancak daha alt kotta birbirine yakın vaziyette toplu halde birinde 30 diğeri 22 çivi ele geçmiştir. Batı surunun kazısı sırasında kapı bordürü parçası olabilecek mermer parçası bulunmuştur. Bu alanda Kubad-Abad'ın klasik çinilerinin çok azıyla karşılaşılmış; ele geçen sıratlı ve tek renk sırlı levha birkaç çini parçasının da yarım veya kırık durumda olduğu görülmüştür. Seramik buluntular çoğunlukla kırık parça halde ele geçmesine karşın, yeşil sırlı sgraffito tekniğindeki bir tava bütüne yakın, hardal renkli ve muhtemelen bir balık figürünün resmedildiği kap parçası ele geçmiş önemli seramik buluntuları ihtiva etmektedir.

I.Avlu'da, Küçük Saray'ın batısında yer alan iki mekânlı dikdörtgen yapı, 1965-66 yıllarında ilk kazı çalışmalarını gerçekleştiren Prof.Dr.K.Otto-Dorn tarafından XII rakamı ile kodlanmıştır. Kısmen duvarları ayakta olan yapının içerisinin daha önce kazıldığı anlaşılmalı birlikte bununla ilgili veriler elimizde bulunmamaktadır. Söz konusu yapının aydınlatılabilmesi ve sağlam bir rölevesinin çıkarılması amacıyla tarafımızdan burada da çalışmalara başlanmıştır. İlk olarak yapının kuzeydoğu köşesindeki XL-H plankaresi kazılmış, daha sonra yapının doğu duvarını takiben XLI-H ve XLIII-H plankareleri açılmıştır.

Bu bölgedeki en yüksek noktayı teşkil eden XL-H açmasındaki çalışmalarda, muhtemelen bina içerisindeki kazılar sırasında atılan toprak ve moloz taş dolgudan sonra ana toprağa inilmiştir. Bu sırada belli bir stratigrafi vermeyen, eski ve ortaçağa ait sırlı ve sırsız seramik kap parçalarına rastlanılmıştır. Dolgunun kaldırılmasından sonra çalışmalara devam edilmiştir. Açmanın batı kanadında, kuzey-güneyde yönünde hafif bir açı ile şekilde uzanan

tek sıra taş dizisinden oluşan bir bulguya rastlanılmıştır. Dikdörtgen yapının kuzey duvarına yaslanan bu taş dizisi toprak zemin üzerine oturmaktadır. Açmanın diğer kısımlarında çalışmalara devam edilerek yerli kayaya kadar inilmiştir. Yapının kuzey duvarının bu bölümde kayalık bir zemine oturduğu anlaşılmıştır. Buradaki çalışmalar sırasında sırlı ve sırsız seramik ile birkaç parça çini ve cam kırıkları, bir ok ucu, çeşitli çiviler ele geçirilmiştir. Sırlı seramik parçaları genelde mavi ve yeşilin tonlarında, desensiz örneklerdir. Açmanın kuzeydoğusunda küp ve kiremit kırıklarından oluşan bir yaygıya da rastlanılmıştır. Kayalık zeminin hem üstündeki bu yaygıda kullanılan parçaların eski çağa ait oldukları anlaşılmaktadır.

İki mekânlı dikdörtgen planlı yapının kuzeydoğu köşesindeki XLI-H palankarede çalışmalara, yapı dışında kalan yüksek kısımda başlanmış, daha sonra iç kısma yönelerek zemin seviyesinde sonlandırılmıştır. Buradaki çalışmalar sırasında, yapının kuzey duvarının dış yüzü ile -225cm kodunda doğu duvarının temel izleri ortaya çıkarılmıştır. Hatıl yuvalarının da bulunduğu izler kuzeyde kayalıklar üzerinde kaybolmaktadır. Arazinin eğiminden dolayı duvar bu noktada kayalar üzerinde devam ederek kuzey duvarı ile birleşmektedir. Zira kayalardan oluşan kod farkından dolayı burada bir kapı açıklığının bulunması pek mümkün görünmemektedir. Ancak yinede, yapının tüm duvarları kısmen de olsa ayakta iken söz konusu köşede hiçbir iz kalmayacak şekilde yok olması kuşku uyandırmaktadır. Aynı noktada, doğu duvarına tekabül eden kuzey köşede, içerisindeki ince hamurlu sırsız ortaçağ (Selçuklu) seramik parçaları bulunan lokal bir yanık tabakasına rastlanması bu kuşkuyu arttırmaktadır. Söz konusu açmadaki kazılarda bunun dışında az sayıda sırlı sırsız seramik kap parçaları ile çeşitli çivilere rastlanılmıştır. Bütün çivilerin yapı içerisinde bulunması dikkat çekicidir.

Çalışmalar, iki mekânlı dikdörtgen yapının zemin yapısını anlamak için iç mekânda sürdürülmüştür. Bunun için, arazinin eğiminden dolayı kodun daha düşük olduğu, yapının güneydoğu iç köşesine tekabül eden XVIII-H plankaresi açılmıştır. İç mekân zemini hakkında bilgi vermesi açısından yeterli olacağı düşünülerek söz konusu açmanın yalnızca güney yarısı kazılmıştır. Oldukça yumuşak olduğu gözlenen toprak tabakasının kazılması sırasında, çok düzgün olmayan birkaç tuğla ile kül tabakasına rastlanılmış, geç döneme ait basit bir ocak kalıntısı olduğu düşünülen bu bölüm korunarak diğer kısımlarda seviye inmeye devam edilmiştir. Açmanın doğusunda -276cm kodunda ana kayaya, batıda -290cm. kodunda duvarın temeline ulaşılarak buradaki çalışmalar sonlandırılmıştır. Çalışmalar sırasında birkaç parça sırsız seramik ile bir adet obsidyen (-270cm) ele geçirilmiştir.

Daha sonraki çalışmalar iki mekânlı dikdörtgen yapının güneybatısındaki XLIII-XLIV-KK ve XLIII-XLIV-JJ plan karelerinde sürdürülmüştür. Yapının güneybatı köşesinde yer alan XLIV-J açması daha önce M. Önder tarafından kazılarak bazı duvarlar ortaya çıkarılmıştır. Bu duvarların mahiyetini anlamak için kazılar burada yoğunlaştırılmıştır. Zamanla burada biriken dolgunun kaldırılmasıyla duvarlar ortaya çıkarılmış ve dikdörtgen planlı bir mekâna ulaşılmıştır. İçten 121x397cm boyutlarındaki bu mekân ana yapıya güneybatıdan bitişmekte olup güney duvarı ana yapının duvarı ile aynı doğrultudadır. Doğu duvarı da ana yapının temel duvarına yaslanmaktadır. Harçla örülü 70cm kalınlığındaki duvarlar üstte belirli bir koddan (-163cm) hatıl yuvalarıyla düzlük oluşturarak son bulmaktadır. Bitişindeki ana yapının zemin kodundan daha aşağı kalan bu mekân bir dehliz şeklinde aşağı doğru inmektedir. Mekânın içerisindeki dolgu boşaltılarak yer yer kayaya binen zemine ulaşılmıştır. Kuzeyde -411cm de başlayan zeminin güneyde -433cm ulaşan bir eğim yaptığı görülür. Çalışmalar sırasında az sayıda seramik parçası ile birkaç çivi bulunmuştur. Bunlar arasında eski çağa ait sırsız seramik parçalarda yer almaktadır. XLIII-J açmasının iki mekânlı dikdörtgen yapının dışında kalan küçük parçası da kazıldı. Herhangi bir buluntu vermeyen buradaki çalışmalar -335cm kodunda bırakıldı.

Ortaya çıkarılan mekânın fonksiyonu hakkında fikir verecek başka verilere ulaşmak amacıyla çalışmalar batıya kaydırılarak XLIV-K ve XLIII-K plankarelerinde sürdürüldü. İlk olarak daha önceki kazılarda atıldığı anlaşılan moloz dolgu kaldırıldı. Seviye inme çalışmalarında, -327cm kodunda, küçük dikdörtgen mekâna 45cm mesafede paralel olarak kuzey-güney doğrultuda uzanan bir duvar kalıntısına rastlanıldı. Çamur harçla örülü olduğu anlaşılan duvar 83cm genişliğinde olup -346cm kodunda doğrudan toprağa binmektedir. Yalnızca temel taşların kalan duvarda, kuzeye doğru gittikçe yer yer bu taşların da söküldüğü ve duvar izinin kaybolduğu görülür. Yanındaki mekânla ilişkisi tespit edilemeyen duvarın doğu yüzündeki temel seviyesinde harç kalıntıları bulunmaktadır. Düzgün bir özellik göstermeyen harç kültlerinin paralelindeki harçlı duvarla bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Buradaki çalışmalar sırasında az sayıda sırlı sırsız seramik kap parçaları ile birkaç küçük çini parçası, çam kırıkları, kullanım amaçlı olarak biçimlendirmiş bir kemik, ve iki adet çakmak taşı bulunmuştur.

Üç bölgedeki kazı çalışmaları dışında, daha önce K. Otto-Dorn tarafından ortaya çıkarılan ve maksem olarak belirtilen, Büyük Saray avlusunun kuzeybatı köşesindeki kısım, yapıyla ilişkisi çerçevesinde işlevinin ne olduğunu anlamak ve tam bir rölevesinin çıkarılması amacıyla yeniden açılmıştır. Avludan yüksek bir kitle teşkil eden harç ve taş dolgulu kalıntı

iki yandan avlu duvarına yaslanmaktadır. Avluya bakan güney ve doğu ise kütleli sınırlayan kaplama taşlarının izleri kalabilmiştir. Buna göre mekân 3x3.5m ebatlarında doğu-batı yönünde bir hacim teşkil etmektedir. Güneyde, kaplam taşları izinin bittiği yerde tuğla kırıntılı harç ve taşlı bir blokaj kalıntısı bulunmaktadır. Daha çok ıslak mekânlarda kullanılan söz konusu harcın özelliği dikkate alındığında burasının bir çeşme yalağı olması muhtemeldir. Avlunun batı kapısından dışarı doğru yönelen tahliye kanalıda buraya bağlı olmalıdır. Çalışmalar sırasında, dikdörtgen kitlenin kuzeybatıda yukarı doğru çıkan bir künk ile bunun doğusunda aşağı doğru yönelen üç künk tespit edilmiştir. Aynı doğrultuda yan yana sıralanan bu künklerin diğerine göre daha dar oldukları gözlenmiştir. Bu durum, yukarı çıkan ana künkle getirilen suyun dar olan diğer künklerle saraya taksim edildiği izlenimini uyandırmaktadır. Bütün bu veriler burada bir cephesinde çeşmenin bulunduğu bir maskeme işaret etmektedir. Buranın çevresinde yapılacak kazılar taksimi yapılan suyun nerelere ulaştırıldığına aydınlatılmasına yardımcı olacaktır.

Kazı çalışmaları sonrasında ortaya çıkarın mimari kalıntılar, röleleri ve fotoğrafları alınarak belgelendikten sonra geçici koruma altına alınarak gerekli görülen yerler kapatılmıştır. Elde edilen buluntular da gerekli temizlik ve restorasyon işlemleri yapıldıktan sonra tasniflenerek listelenmiştir. Bunlardan envanterlik değer taşıyanları Konya Müzesi'ne teslim edilmiş, etütlük olanlar ise kazı evi deposuna kaldırılmıştır.